

Kaynak gösterme / How to cite this article:

Taşkın, G. A., & Avcı, N. (2022). Turist rehberlerinin mesleği bırakma nedenleri. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 134-155. doi: 10.38122/ased.62.4

Makale Geçmişi / Article History

Alındı (Received): 27/02/2021

Kabul edildi (Accepted): 30/12/2022

Turist Rehberlerinin Mesleği Bırakma Nedenleri¹

Grant Altay TAŞKIN², Nilgün AVCI³

Öz: Profesyonel Turist Rehberi olarak çalışmakta olan kişiler karşılaştıkları bazı zorluklar sebebiyle mesleklerine devam etmeme veya bir süreliğine ara verme kararı alabilmektedir. Bu çalışmada eylemsiz turist rehberlerinin mesleği bırakmalarına sebep olacak etmenlerin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelikle ikincil kaynaklara yer verilerek turist rehberliği mesleğinin alt yapısı aktarılmış ve buna ek olarak mesleğin olası zorluklarına dair bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın ana bulgularını ise maksimum çeşitlilik ilkesine bağlı kalınarak eylemsiz turist rehberleri ile nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılarak toplanan veriler oluşturmuştur. Fenomenolojik bir araştırma deseniyle yürütülen çalışmanın verileri bilgisayar üzerinde nitel veri analizi programıyla düzenlenmiş deşifre edilerek kod ve temalara ayrılmıştır. Çalışmada 35 eylemsiz turist rehberine aynı açık uçlu 8 soru yöneltilmiştir. Bunun sonucunda katılımcıların meslekten ayrılma hikayeleri irdelenmiş ve adaylar ekonomik, sosyal, ailevi ve mesleki birçok yönden kendilerine uygun bulmadıklarından meslekten ayrıldıkları görülmüştür. Çalışmada katılımcıların öne sürdükleri sebepler tekrarlanana kadar veri toplama süreci devam etmiş ve doyuma ulaşma noktasında son bulmuştur. Katılımcıların mesleklerini icra etmemelerinde; ailelerinin ve kendilerinin geçimini yılın her döneminde sağlayacak güvence bulamamaları, meslek örgütlerinin işini layıkıyla yapmaması, düzenli ve yerleşik bir hayat yaşama imkânı oluşturamamaları gibi etmenler etkileyici olmuştur. Bu hususta tüm alt kodlar incelenerek tartışılmış ve turist rehberliği mesleğinin sorunları üzerine çözüm önerileri getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turist rehberliği, turizm rehberliği, mesleği bırakma, eylemsiz turist rehberleri, rehberlik mesleği sorunları.

Reasons why Tourist Guides Leave Their Profession

Abstract: People working as Professional Tourist Guides may decide not to continue their profession or to take a break for a while due to some difficulties they encounter. In this study, it is aimed to reveal the factors that will cause passive tourist guides to leave the profession. For this purpose, the background of the tourist guidance profession was explained by giving place to secondary sources, and additionally, information about the possible difficulties of the profession was given. The main findings of the study consisted of data collected by passive tourist guides and using the interview technique, one of the qualitative research methods, adhering to the principle of maximum diversity. The data of the study, which was carried out with a phenomenological research design, were organized with a qualitative data analysis program on the computer, deciphered and divided into codes and themes. In the study, 8 open-ended questions were asked to 35 passive tourist guides. As a result, the stories of the participants leaving the profession were examined and it was seen that the candidates left the profession because they did not find it suitable for them in many economic, social, family and professional aspects. The data collection process continued until the reasons suggested by the participants in the study were repeated and ended at the point of reaching satisfaction. If the participants do not perform their profession; Factors such as the inability of their families and themselves to find security to provide for their livelihood at all times of the year, the fact that professional organizations do not do their job properly,

¹ Bu çalışma 2020 yılında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm Rehberliği Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak yayınlanmıştır. Ayrıca bu çalışma 26 Mart 2022 tarihinde “3rd The Conference on Managing Tourism Across Continentes (MTCON) – 3. Kıtalararası Turizm Yönetimi Konferansı” adlı konferansta özet bildiri olarak sunulmuştur.

² Arş. Gör., Aksaray Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, grantaityaskin@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-6689-7728

³ Doç. Dr. Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, nilgun.avci@ege.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4746-8762

and that they cannot create an opportunity to live an orderly and settled life have been impressive. In this regard, all sub-codes were examined and discussed, and solutions were offered to the problems of the tourist guide profession.

Keywords: Tourist guidance, tourism guidance, leave profession, passive tour guides, guiding profession problems.

1. GİRİŞ

Günümüzde seyahat etme olanaklarının artması, kişilerin iş hayatından bunalarak soluk alma ihtiyacı duyması ve yeni yerler görüp keşfetme isteğiyle turizm hareketleri sıklaşmaktadır. Seyahat, geçmişten beri çeşitli motivasyonlar ile gerçekleştirilmekte ve sanayi devrimiyle birlikte de ülkeler ekonomik gelişmelerine büyük ölçüde katkı sağlaması sebebiyle turizme her geçen gün daha fazla yönelmektedir (Crouch ve Ritchie, 1999). Turizm, ekonomik olarak mühim olmakla birlikte ülke halkına istihdam yaratması açısından da büyük önem taşımaktadır (Balaguer ve Cantavella-Jordá, 2002). Ulaştırma, konaklama, servis vb. birçok alanda yetişen personel turizm alanında hizmet vermektedir. Bu kişilerin gelen turistlerle doğrudan temasta olmaları dolayısıyla onların tekrardan bölgeyi tercih etmesi üzerinde etkisi de yadsınamaz ölçüdedir.

Turistlerin ülkeye adımlarını attıkları ilk andan itibaren onları karşılayan ve tatillerinin iyi geçmesi için onlar ile ilgilenen, ülkeyi tanıtan ve memnuniyetini sağlayan turist rehberleri önemli bir meslek grubunu oluşturmaktadır. Dünya Rehberler Federasyonu Örgütü'ne (WFTGA) göre turist rehberleri; gelen ziyaretçilere diledikleri dilde, bağlı oldukları kurumun yetki verdiği bölgelerde, o destinasyonun tarihi ve kültürel mirasını aktarmakla yükümlü kişiler olarak tanımlanmaktadır (2020). Ap ve Wong da turist rehberlerinin turizm endüstrisinde kilit rol oynadığını belirtmekte ve ayrıca verdikleri birbirinden değerli hizmet ve bilgiler ile bir turun deneyime dönüşmesindeki katkısını vurgulamaktadır (2001). Her ne kadar ihtiyaç duyulan ve önemsenen bir meslek grubu gibi gözüксе de turist rehberleri de çeşitli kişisel sebeplerle mesleklerinden zaman zaman uzaklaşabilmektedirler. Bu kesim bir azınlık gibi görünse de onların sorunlarına eğilmemek mesleğin mevcut sorunlarını göz ardı etmek olacaktır. Türkiye'de profesyonel turist rehberi olmayı hak eden kişiler çalışmayı düşünmedikleri senelerde çalışma kartını yenilememe hakkına sahiptir. Her sene sonunda yıllık aidat ödemesi yapılarak eylemli rehber olunabiliyorken, aidatın yalnızca bir bölümü ödenerek o yıl için eylemsiz rehber statüsüne de geçilebilmektedir. Art arda 8 sene boyunca çalışma kartlarını vize ettirmeyen kişilerin turist rehberliği yapma olanakları ortadan kalkmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın problemini; sözü geçen eylemsiz rehberlerin ne sebeple meslekten uzaklaştıkları konusu oluşturmaktadır.

Geçmiş alanyazın incelendiğinde turist rehberliği mesleğinin sorunları, farklı disiplinlerle ilişkisi, güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsat ve tehditlerinin (SWOT) analizi yapıldığı görülmüş fakat eylemsiz

rehberlerin mesleği bırakmalarındaki temel sebepleri inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Binlerce kişilik bir istihdam grubunu oluşturan turist rehberliği mesleğinin ülke için önemi ortadayken literatürde eylemsizliğe dair detaylı bir çalışmanın yer almaması büyük bir açık olarak görülmektedir. Zaman zaman sezon içerisinde sektörde rehber eksikliği hissedilirken, bazı zamanlardaysa turist rehberleri iş bulamamaktan yakınmaktadır. Bir yandan halk tarafından gezerek maddi gelir elde etmek olarak görülürken, bir yandan da her yıl mesleği bırakma kararı alan yüzlerce rehber olması araştırmanın ana çıkış noktasıdır.

Turist rehberliği mesleği her ne kadar sahada gerçekleştiriliyor gibi görünse de asıl çaba ve emek akademik yayınların okunarak tura hazırlanıldığı kısımda gerçekleşir. Son yıllarda rehberlik üzerine yapılan yayınların gözle görülür biçimde artması mesleği bir adım öteye taşıyacak, mesleki sorunlara dair çalışmalarla da sağlam temellere oturacaktır. Bu çalışma hem literatürdeki boşluğu dolduracak hem de eylemsiz rehberliğin sebeplerini ana hatlarıyla ortaya koyarak gelecek çalışmalara ışık tutacaktır.

1.1. Turist Rehberliği Mesleğinin Kökeni

Suyun olduğu yerde yaşam, yaşamın olduğu yerde insan ve insanın olduğu yerde medeniyet vardır. İnsanlar antik çağlardan bu yana çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak adına sıklıkla seyahat etmektedir. Mısır'da bulunan İ.Ö. 11. yüzyıla ait papirüste geçen rapor, seyahate dair ortaya çıkarılan ilk yazılı bulgudur. Raporda Wenamun isimli bir kişinin, tanrılar için yapılacak olan bir gemi inşasında kullanılacak keresteleri taşıdığı belirtilmekte ve yolculuğa dair detaylı bilgi verilmektedir (Güneş ve Çokbankir Şengül, 2017). Bilinen en eski seyahatlere Antik Yunan dünyasındaki olimpiyatlar için yapılan yolculuklar veya şifa bulmak amacıyla Anadolu topraklarına yapılan Asklepion ziyaretleri eklenebilir (Çakmak, 2018). Herhangi bir somut kanıt olmamak ile birlikte bu tür etkinliklerin yapılıyor olması acaba bir rehber-yol gösterici var mıydı sorusunu akıllara getirmektedir.

Turist rehberliği mesleğini ilk icra eden, mesleğin öncüsü olarak da kabul gören kişi Romalı Cicero'dur (Eser, 2018). O dönemlerde kültür, din, arkeoloji gibi birçok multidisipliner alanda bilgi sahibi olan kişilere; yol gösterici, tercüman anlatıcı anlamına gelen *Ciceron* ismi verilmekteydi (Aysin, 2018). Ciceronlar tarih boyunca güzel konuşma yetisine sahip genç erkeklere denmekte ve bu kişiler Avrupa'da en saygın kişiler arasında gösterilmekteydiler (Eser, 2018). Kelime, Türkçeye *Çaçaron* olarak geçmiştir ve Türk Dil Kurumu (TDK) kelimeyi geveze olarak açıklamaktadır (Türk Dil Kurumu, 2020). Gezip gördüğü yerleri yazıya döken ve bilgi aktarımı yapan antik yazar Herodot da yine ilk rehberlerden biri olarak gösterilmektedir. Rehberliğin öncü kitabı olan "Proxemos" da yine bu tarihlerde kaleme alınmıştır (Yıldız, 2019).

Antik dönemde spor turizmi, inanç turizmi ve sağlık turizmi gibi hareketlerin olduğu düşünülmektedir. İ.S 2. yüzyılda Kommagene’de yaşayan Samsatlı Lukianos isimli bir kişi Dionysos Tapınağı’nda bulunduğu sırada yanına gelen birkaç kişinin ücret karşılığı duvardaki resimleri anlattığını aktarmaktadır ve buradan antik çağ rehberlerinin yapı ve anıtlar hakkında bilgilendirme yapan kişiler olduğu açıkça anlaşılmaktadır (Güneş ve Çokbankir Şengül, 2017). Seyahat etmeyi seven Romalılara seyahatlerinde eşlik eden Mısırlı rahipler de Anadolu’ya sefer yapan Büyük İskender’e rehberlik eden Likyalı rehberler de yine eski dönem turist rehberliği faaliyetleri arasında gösterilebilir. Evrensel olarak seyahatlerin artması ve bir sonraki adım olarak turizmin gelişmesi rehberlik mesleğinin önemini de gün geçtikçe artırmıştır. Haçlı seferleri büyük kitlesel hareketleri oluşturmuş, 16. Yüzyılda Grand Tour, akabinde sanayi devrimi etkileri turizmi zirve noktaya çıkarmış, 1841’de Thomas Cook ise ilk modern turizm hareketini gerçekleştirmiştir (Eser, 2018).

1.2. Dünyada ve Türkiye’de Profesyonel Turist Rehberliği

Dünyada turist rehberliği mesleğine her ülkenin bakış açısı farklılık göstermektedir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Fransa ve Japonya’da rehber olmak için eğitim alma zorunluluğu bulunmamaktadır. Buna ek olarak en kısa eğitim süresine sahip olan ülke Güney Afrika, en uzun turist rehberliği eğitiminin verildiği ülke ise beş yıl ile Arjantin’dir. Türkiye ile aynı turistik çekiciliklere sahip Yunanistan’da ise standartlar üç sene olarak belirlenmiştir (Ön Esen ve Gülmez, 2017). Türkiye turizminin gelişmeye başladığı dönemler olarak 19. yüzyıl dolayları kabul edilmektedir. 1839 senesinde Tanzimat Fermanı’nın yayınlanması ile Avrupa ve Osmanlı arasında ilişkiler gelişmiş, bu gelişen ilişkiler de turizmde olumlu yönde yansımalarla neden olmuştur. Avrupa için geçmişten beri merak edilen bu coğrafyaya seyahatler başlamış ve 1883’te İstanbul’un Orient Ekspres seferlerine dahil edilmesiyle zirve noktaya ulaşmıştır (Çakmak, 2018). Turizmin gelişmesi tercüman rehberlerin ortaya çıkmasına neden olmuş ve Türkiye’de rehberlik mesleği son yüzyılda yasa ve yönetmelikler ile düzenlenmiştir. Söz konusu yasalar hem turist rehberliğinin gerçek bir meslek olarak tanınmasına hem de bu mesleğin rahatça tanımlanmasına olanak sağlamıştır.

Türkiye’de Turist Rehberi Olma Şartları

Turist rehberliğine ait 22 Haziran 2012 tarihinde çıkarılan 6323 sayılı Turist Rehberliği Mesleği Kanununa göre profesyonel turist rehberi olmak için aranan şartlar belirli standartlara bağlanmıştır ve böylelikle bu konudaki karışıklıklara bir son verilmiştir. Kanun incelendiğinde rehber olmak isteyen bir bireyin; Türk vatandaşı olması, 18 yaşından büyük olması, üniversitelerin ilgili bölümleri ya da sertifika programı mezunu olması, dil sınavını ve uygulama gezisini tamamlamış olması, hapis cezası almamış ve meslekten daha önce çıkarılmış olmaması gerekmektedir (www.resmigazete.gov.tr, 2012).

Eylemsiz Turist Rehberliği

Çalışma kartı almayan veya içinde bulunduğu sene rehberlik yapma dűřüncesi olmayıp bunu dilekçe ile beyan eden kişiler eylemsiz rehber olarak sicile işlenir (İstanbul Rehberler Odası, 2020). Eylemsiz turist rehberleri bazı haklardan mahrum kalmaktadır. Yapılacak meslek kuruluşları seçimlerinde oy kullanamazlar ve bu meslek organlarında herhangi bir görevde bulunamazlar. Aralıksız olarak 8 sene eylemsiz kalan rehberler haklarını kaybeder ve tekrardan mesleğe başlamak isterler ise bakanlık tarafından bir sınava tabi tutulmaktadır. Dolayısıyla bir rehber 7 yıl eylemsiz kaldıktan sonra hakkının korunması adına 8. senesinde eylemli rehber statüsüne geçmelidir. Eylemli rehberler gibi eylemsiz rehberler de aidat ödemektedir fakat bu ücret eylemli rehberlerin yalnızca %20'sidir (Öter, 2019).

Her yıl mesleğini icra etmekten vazgeçen rehber sayısı oldukça fazladır. Bu kişiler farklı meslek gruplarına geçerek ya rehberliği tamamen bırakmakta ya da ek meslek olarak tercih etmektedir. Literatürde turist rehberliği dışında bir iş yapılmasının en önemli sebepleri rehberliğin mevsimlik bir iş olması, sosyal güvence eksiklikleri ve parasal sorunlar olarak vurgulanmaktadır (Batman, 2003; Karamustafa ve Çeşmeci, 2006; Yazıcıoğlu, Tokmak , ve Uzun, 2008; Özbay, 2008).

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Creswell'e göre nitel araştırma insanlar ile alakalı sosyal problemlere kişi veya grupların gözünden bakmak ve onları anlayarak çözüme ulaşma yöntemidir (2017). Nitel araştırma yapan kişiler karşıdaki kişinin ne hissettiğini, konu hakkında neleri tecrübe ettiğini anlamaya çalışır. Buradaki en önemli püf nokta araştırmacının olaylara katılımcının penceresinden bakmasıdır (Merriam, 2018). Eylemsiz turist rehberlerinin birçoğunun bir zamanlar mesleği icra ettiği ve yaşadıkları, tecrübe ettikleri kötü durumlardan sonra meslekten uzaklaştıkları tahmin edildiğinden açık uçlu sorular ile onların deneyimlerini anlamaya çalışmanın doğru olacağı düşünölmüştür. Duygusal emeğin yoğun bir etkisinin olduğu bu meslek grubunda kişilerin problemlerinin sayısal verilerle net bir şekilde anlaşılamayacak olması araştırmacının nitel bir yöntemle konuyu ele almasını gerektirmiştir.

2.1. Araştırmanın Deseni

Profesyonel turist rehberlerinin çalışma hayatlarında deneyimledikleri sorun ve zorlukları anlamaya çalışmak ve değerlendirmek için bu çalışmada fenomenolojik desen uygun görülmüştür. Nitel araştırmanın ana hattını, felsefesini fenomenoloji olarak gören birçok araştırmacıya göre nitel araştırmaların tümü fenomenolojiktir. Günümüzde bir nitel araştırma çeşidi olan fenomenoloji Husserl ile ilişkilendirilmektedir. Fenomenoloji, kişilerin yaşamış oldukları bilince dönüşmüş deneyimleri üzerine odaklanan bir nitel araştırma desendir (Merriam, 2018). Türkçe'ye geçen ismiyle olgubilim, hayatın içerisinde karşımıza çıkan; durum, yönelim, kavram, deneyim ve olaylara yani olgulara odaklanmaktadır. Fenomenolojik desen günlük yaşantıdan araştırmacının ve katılımcının deneyimlediği, bildiği fakat tam olarak kavrayamadığı durumlara yönelir. Bir konu hakkında yaşanmışlık olması onun tam olarak kavrandığı anlamına gelmez. Bir fikir sahibi olunan fakat derinlemesine bir bilgiye sahip olunamayan konular için araştırmacılar olgubilim deseninde çalışmalar yürütürler (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Olgubilim deseninde belirlenen fenomeni deneyimlemiş kişiler ile görüşmek oldukça önemlidir. Söz konusu çalışmanın evrenini turist rehberleri birliği veri tabanında eylemsiz statüsünde bulunan profesyonel turist rehberleri oluşturmaktadır. Nicel araştırmalar evreni yansıtan net istatistiki sonuçlar ortaya koyarken, nitel araştırmalar sorunu anlamaya ve altında saklı olanları ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu sebeple nitel araştırmalarda genellikle olasılıksız örnekleme yöntemi kullanılır (Merriam, 2018). Bu araştırmanın örneklemini ise çeşitli meslek gruplarında, farklı cinsiyette, yaşları ve yaşadıkları şehirler birbirinden bağımsız eylemsiz rehberler oluşturmaktadır. Söz konusu kişilerin seçimi olasılıksız örnekleme çeşitlerinden amaçlı örnekleme ile belirlenmiştir. Chein amaçlı örnekleme zor bir ameliyatta işinin ehli birkaç uzman doktorun davet edilmesine benzetir (1981). Amaçlı örnekleme de kendi içerisinde çeşitlere ayrılır. Bunlardan en sık kullanılanları ise; tipik, aykırı, maksimum çeşitlilik, uygun, kartopu ve zincir örneklemedir (Merriam, 2018). Bu çalışmada maksimum çeşitlilik ve uygun örnekleme bir arada kullanılmıştır.

2.3. Veri Toplama

Veri tabanında görüntülenen eylemsiz rehberlere e-posta ve telefon yolu ile ulaşılarak önce çalışma anlatılmış, gönüllü olarak çalışmaya katılıp katılmayacakları teyit edilmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden kişiler ile yaklaşık bir ay sonrası için yüz yüze görüşme yapılması planlanmıştır. Araştırmanın devam ettiği süre zarfında dünya üzerinde etkisini gösteren COVID-19 virüs salgını sebebiyle toplum sağlığını korumak adına görüşmelerin yüz yüze yapılmasından araştırmacı ve katılımcı ortak kararı ile vazgeçilmiştir. Araştırmacıların kendilerini rahat hissederek evlerinde soruları vakit sınırı olmadan yanıtlayabilmeleri adına 20 Mart 2020 ile 13 Nisan 2020 tarihleri

arasında yaklaşık üç haftayı aşan bir süre zarfında veriler toplanmıştır. Katılımcıların yanıtlarının 32. aday ile birlikte tekrarlanmaya başladığı ve 35. aday ile birlikte doyuma ulaşması sebebiyle geriye kalan eylemsiz rehberlerle görüşmeye gerek kalmamıştır. Glaser ve Strauss'tan (1967) aktaran Yıldırım ve Şimşek araştırma sorusuna yanıt olabilecek verilerin tekrar etmeye başladığında çalışmanın amacına ulaştığını ve bu noktada veri toplama işleminin bitirilmesi gerektiğini belirtmiştir (2016). Katılımcılara ilk aşamada da belirtildiği üzere kişisel bilgileri korunmuş, Tablo 1'de görüşülen kişiler numaralandırılarak gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın Örneklemi

Katılımcılar	Katılımcının Aktif Mesleği	Yaşadığı Şehir	Çalışma Kartını Alış Şekli	Çalışma Kart Türü	Çalışma Kartındaki Dil/Diller
Katılımcı 1.	İşsiz	İzmir	Lisans	Bölgesel	İngilizce
Katılımcı 2.	İngilizce Öğretmeni	Konya	Önlisans	Bölgesel	İngilizce
Katılımcı 3.	Gastronomi	Almanya	Lisans	Ülkesel	Almanca
Katılımcı 4.	Almanca Öğretmeni	Adıyaman	Önlisans	Ülkesel	İngilizce - Almanca
Katılımcı 5.	Seyahat Acentesi Sahibi	İstanbul	Önlisans	Ülkesel	İngilizce - Almanca - Arapça
Katılımcı 6.	Ekonomist - Mali Müşavir - Danışman	İstanbul	Sertifika Programı	Bölgesel	Almanca
Katılımcı 7.	Akademisyen	İstanbul	Yüksek Lisans	Ülkesel	İngilizce - Yunanca
Katılımcı 8.	Tercümanlık	İstanbul	Sertifika Programı	Ülkesel	Japonca
Katılımcı 9.	Öğretmen	Kopenhagen	Sertifika Programı	Ülkesel	İngilizce
Katılımcı 10.	Emekli Bankacı	Ankara	Sertifika Programı	Ülkesel	İngilizce
Katılımcı 11.	Kontrat Müdürü	Johannesburg	Lisans	Ülkesel	İngilizce - Almanca - Hollandaca
Katılımcı 12.	Mutfak Şefi	Örebro	Sertifika Programı	Ülkesel	İngilizce

Katılımcı 13.	Eğitim Danışmanı	Kayseri	Önlisans	Ülkesel	İngilizce
Katılımcı 14.	Dış Ticaret Uzmanı	Japonya	Önlisans	Bölgesel	Japonca
Katılımcı 15.	İngilizce Öğretmeni	Çanakkale	Önlisans	Ülkesel	İngilizce
Katılımcı 16.	Kamu Personeli	Ankara	Önlisans	Bölgesel	İngilizce
Katılımcı 17.	Tercümanlık	İzmir	Sertifika Programı	Ülkesel	İtalyanca
Katılımcı 18.	Kamu Personeli	Isparta	Lisans	Ülkesel	İngilizce
Katılımcı 19.	Akademisyen	İstanbul	Önlisans	Ülkesel	İngilizce
Katılımcı 20.	Akademisyen	Muğla	Önlisans	Ülkesel	İngilizce
Katılımcı 21.	Yabancı Dil Eğitim Uzmanı /Ekonomist/Dış Ticaret Uzmanı	Bodrum	Sertifika Programı	Ülkesel	İngilizce
Katılımcı 22.	İşsiz	İstanbul	Sertifika Programı	Ülkesel	Fransızca - İngilizce
Katılımcı 23.	Mağaza Yöneticisi	Nevşehir	Sertifika Programı	Bölgesel	Fransızca - Portekizce
Katılımcı 24.	Kabin Memuru	İstanbul	Önlisans	Ülkesel	İngilizce
Katılımcı 25.	Dış Ticaret Müdürü	İstanbul	Lisans	Bölgesel	İngilizce
Katılımcı 26.	Pazarlama & Satış	Doha	Yüksek Lisans	Ülkesel	İngilizce-Arapça
Katılımcı 27.	Ticaret	İstanbul	Lisans	Ülkesel	İngilizce - Japonca
Katılımcı 28.	Çağrı Merkezi Çalışanı	Antalya	Önlisans	Ülkesel	İngilizce
Katılımcı 29.	Satranç Antrenörü	İstanbul	Sertifika Programı	Ülkesel	İngilizce - Japonca

Katılımcı 30.	Otel Satış ve Pazarlama	Antalya	Sertifika Programı	Ülkesel	Rusça
Katılımcı 31.	Akademisyen	İstanbul	Sertifika Programı	Ülkesel	İngilizce
Katılımcı 32.	Dış Ticaret Uzmanı	İstanbul	Sertifika Programı	Ülkesel	İspanyolca - İtalyanca
Katılımcı 33.	Dış Ticaret Pazarlama	Bursa	Lisans	Ülkesel	İngilizce
Katılımcı 34.	Öğretmen	Nevşehir	Önlisans	Bölgesel	İngilizce
Katılımcı 35.	Müşteri Temsilcisi	İstanbul	Sertifika Programı	Ülkesel	İngilizce - İtalyanca

2.4. Veri Analizi

Araştırmanın veri analizi aşamasında nitel veri analizi programlarından MAXQDA'nın 2018 versiyonu kullanılmıştır. Tematik analize başvuru bu çalışmada elde edilen verilerin içerisinde ortak kodlar ve temalar tespit edilmiştir. Bunun sağlanmasının ardından söz konusu olguyla bağlantısı ortaya konmuştur (Gibbs, 2007). Veri toplama sırasında alınan katılımcı görüşleri 137 sayfalık yazı haline getirilmiş ardından her sorunun altına tüm katılımcıların cevapları yığılarak farklı bir perspektiften tekrar okuma yapılması hedeflenmiştir. Bir sonraki aşamada veriler nitel analiz programına aktararak kodlama işlemi yapılmıştır. Gerekli düzeltmelerin ardından alanında uzman akademisyenler tarafından doğruluğu teyit edilmiştir. Son aşamaya gelindiğinde ise kod ve temalar grafiklerle desteklenerek yorum katılmaksızın katılımcılardan doğrudan alıntı yapılarak sunulmuştur.

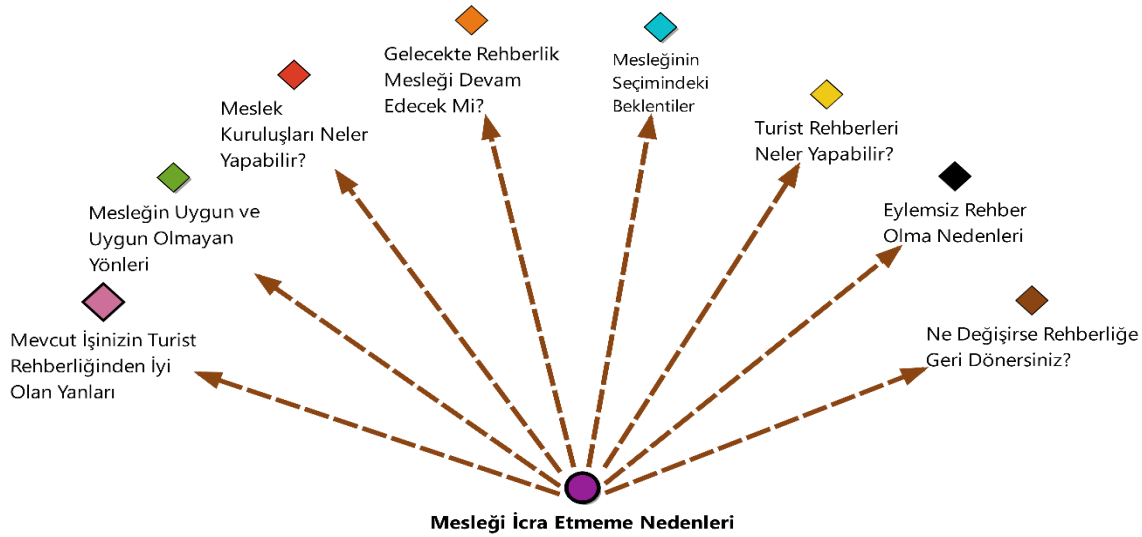
2.5. Geçerlik ve Güvenilirlik

Görüşmelere başlamadan önce katılımcılar belirlenmiş ve her biriyle telefon veya e posta aracılığıyla görüşülmüştür. Katılımcılara konu hakkında genel bilgi verilmiş ve kendilerine gönüllü olarak çalışmaya katılım sağlayıp sağlamayacakları sorulmuştur. Katılımcılar sözlü olarak katılmak istemelerini belirtmelerinin ardından uygun oldukları zaman diliminde görüşülmek üzere kendilerinden randevu talep edilmiştir. COVID-19 salgını sebebiyle bir ay önceden alınan randevular sosyal mesafeyi korumak adına iptal edilmiştir. Kişilerin evlerinden internet ortamıyla sorulara rahat bir şekilde cevap verebilmeleri adına Google-Forms platformu üzerinden kelime sınırı olmaksızın yanıt vermeleri istenmiştir. Konudan sapma veya araştırmacının dikkatli bakışları altında cevap vermek zorunda kalmayan katılımcılar sorulara içtenlikle cevap vermiştir. Araştırmaya başlamadan önce katılımcıların karşısına onam formu çıkması sağlanmıştır. Kişisel bilgileri korunan

katılımcıların görüşleri çalışma içerisinde de numaralandırılarak verilmiştir. Tüm katılımcılara aynı ortamda ve aynı soruların sorulması tutarlı sonuçların oluşmasına fayda sağlamıştır. Araştırmanın kapsamı, farklı meslek gruplarından ve farklı kişisel özelliklerdeki katılımcılarla görüşmeler yapılarak genişletilmiştir. Araştırmacı literatürdeki çalışmaları sıkı sıkıya incelemiş, analiz ve kategorize etme işlemlerini daha sağlıklı yürütebilmek adına nitel araştırma yöntemleri sertifika programına katılım sağlamıştır. Verilerin toplanması ve analizi evrelerinde alanında uzman çeşitli akademisyenlerden destek alınmış, çalışma defalarca teyit edilmiştir.

3. Bulgular

Bu araştırma kapsamında katılımcılara aşağıda Şekil 1.'de gösterildiği üzere 8 ayrı soru yönlendirilmiş ve mesleğe başlangıçlarından mesleği bırakmalarına kadar geçen süreçte etkili olabilecek konular anlaşılmasına çalışılmıştır. Çalışmanın bulguları 8 başlık altında değerlendirilmiştir.

Şekil 1. Araştırmanın Bulguları

3.1. Turist Rehberliği Mesleğinin Seçimindeki Beklentilere İlişkin Bulgular

Burada görüşmeye katılım sağlayan eylemsiz turist rehberlerinin bu mesleğe adım atmadan önce seçimlerinde etkili olan, bu mesleğe dair beklentilerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Katılımcıların her birine “Rehberlik mesleğini hangi beklentilerle seçtiğinizi anlatır mısınız?” sorusu yöneltilerek sorusu yöneltilerek başlangıçta umdukları fakat mesleğe başladıktan sonra karşılaştıkları caydırıcı etmenlerin neler olabileceği anlaşılmasına çalışılmıştır.

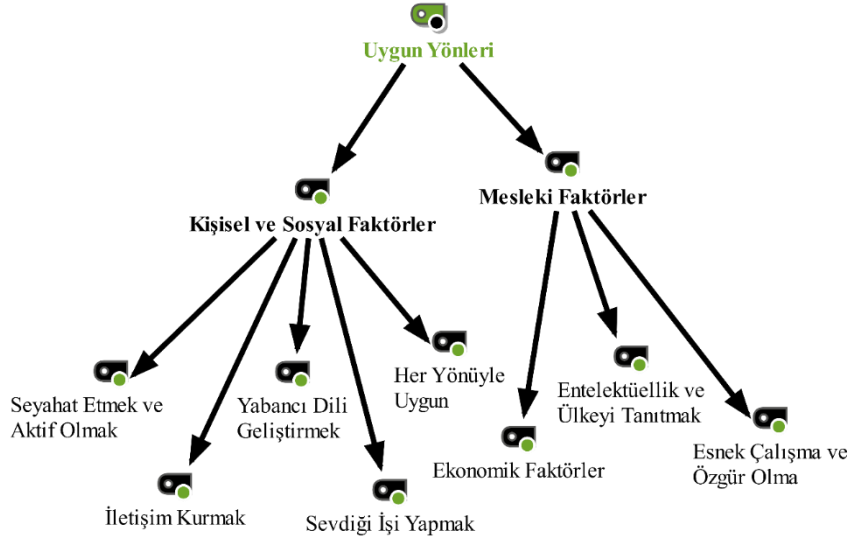
Kod Sistemi	Turist Rehberliği Mesleğinin Seçimindeki Beklentiler	TOPLAM
▼ ☒ Turist Rehberliği Mesleğinin Seçimindeki Beklentiler		0
☒ Beklenti Olmadan veya Tesadüf Eseri		6
▼ ☒ Ekonomik Beklentiler		0
☒ Yüksek Gelir Beklentisi		7
☒ İş Kurmak veya Geçimini Sağlamak		5
▼ ☒ Psikolojik ve Kültürel Beklentiler		0
☒ Entelektüel Olmak ve Bilgi Aktarmak		14
☒ Mutlu Olma Beklentisi		6
▼ ☒ Sosyal Beklentiler		0
☒ Aile ve Arkadaş Önerileri		3
☒ Çalışma Özgürlüğü veya Seyahat İmkânı		8
☒ İletişim Kurmak ve Sosyalleşmek		12
Σ TOPLAM	61	61

Şekil 2. Turist Rehberlerinin Beklentilerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı

Çalışmaya katılım gösteren kişilerin turist rehberliği mesleğini seçerken beklentileri genel olarak daha fazla bilgi edinmek ve diğer insanlar ile bilgi dağarcığını paylaşmak yönünde olmuştur. Soruya yanıt verirken birçok kişi ise mesleğe başlangıç motivasyonları arasında daha fazla kişiyi tanıyabilmek ve sohbet edebilmenin önemini sıklıkla vurgulamıştır. Kendini ülke tanıtımına adanmak isteyen ve edindiği bilgileri etrafındaki kişilere aktarmak beklentisiyle mesleğe adım atmış rehberlerden Katılımcı 14 “*Rehberlik mesleğini, yarı elçilik olarak, ülkemize gelen yabancı misafirlere ülkemizin imajını en iyi şekilde tanıtmak için seçtim. O yüzden, ikinci üniversite olarak, uluslararası ilişkiler bölümünden mezun oldum.*” diyerek mesleğin bilgi aktarma ve tanıtım yönünü vurgulamıştır. Katılımcı 18 “*Okulda öğrendiğim bilgileri her gün yeni birileriyle paylaşacak olmak, ülkemizi en güzel şekilde tanıtmak...*” ve Katılımcı 24 “*Hali hazırda turizmde çalıştığım için yurt dışından gelen yabancıların ülkemizin asırlardır sahip olduğu kültür ve dokuya olan merakından etkilenerek bu anlamda kendimi yetiştirmek amacıyla bu mesleği seçtim*” sözleriyle bu görüşü destekler ifadelerde bulunmuştur. Yeni insanlar tanımak, her gün yeni yüzler görmek turist rehberliği mesleğini ilgi çekici kılmıştır. Belki de her gün aynı rutinin yapıldığı fakat kişiler değiştiğçe motivasyonun kaybolmadığını Katılımcı 22 şu ifadeler ile anlatmıştır: “*Her ne kadar gezilen yerler, bilet aldığımız kişiler aynı olsa da müşteriler değiştiği için, sorular suratlar ve tavırlar hep değişik, dolayısıyla oldukça renkli, öğretici ve sorumluluk isteyen bir meslektir. Bu da özgüven gelişimimi olumlu yönde etkiledi.*”. Aynı zamanda farklı kültürlerden insan tanımak ve yabancı dil yeteneklerini kullanarak onlarla iletişim kurabilme beklentisi de ön plana çıkmaktadır. Bu konuda Katılımcı 9 “*Yabancı dil üzerinden farklı kültürlere seslenmek ve onlar için bu ülkeye açılan kapı olmak, her seferinde farklı insanlarla tanışıp farklı deneyimler edinmek.*” ve Katılımcı 32 “*Öğrendiğim dilleri geliştirmek, kültürlerini merak ettiğim için dillerini öğrendiğim ülkelerin insanlarını daha yakından tanımak*” şeklinde düşüncelerini paylaşmıştır.

3.2. Turist Rehberliğinin Uygun Olan ve Olmayan Yönlerine İlişkin Bulgular

Turist rehberlerinin mesleklerine dair düşündükleri olumlu ve olumsuz yönler onların mesleğe devam etmelerinde veya mesleği bırakmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Bu konu kişiden kişiye çok değişkenlik göstermekle birlikte, genel hatlarını çizmek adına katılımcıların her birine “*Turist rehberliğinin size uygun olan yönleri ve uygun olmayan yönleri konusunda düşünceleriniz nelerdir?*” sorusu yöneltilerek pozitif ve negatif düşünceler anlaşılmasına çalışılmış ve bulgular gruplandırılarak sıralanmıştır.

Şekil 3. Turist Rehberliği Mesleğinin Uygun Yönlerine İlişkin Kavram Haritası

Söz konusu mesleğin uygun yönleri olunca “*Entelektüellik ve Ülkeyi Tanıtmak*” ve “*İletişim Kurmak*” gibi kodların tekrarlanması dikkat çekicidir. Bir önceki soruda verilen yanıtlarda kişilerin mesleğe başlangıçtaki beklentilerinin de bunlar olduğu düşünülünce, beklentilerinin büyük ölçüde karşılanmış olduğu buradan anlaşılmaktadır. Bu bağlamdaki yorumlar şu şekilde sıralanabilir:

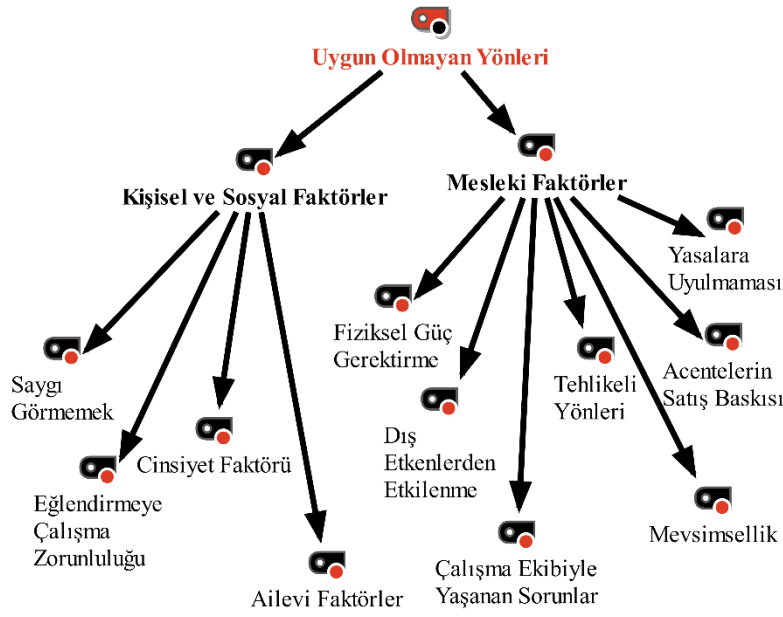
“Rehberlik çok okumayı ve farklı bilgilere sahip olmayı gerektiriyor. Entelektüel birikimin yüksek olması lazım ki beni de mesleğe çeken en önemli özelliği buydu. Okumayı, özellikle tarih alanında okumayı çok severim.” (Katılımcı 20)

“Dilini, genel kültürünü, farklı kültürleri tanıtmak, ülkeye gelen turistlere ülkemizi her güzel yönüyle tanıtmak tarif edilemez duygu.” (Katılımcı 26)

“Dışa dönük, yeni yerler görmeyi, keşfetmeyi ve bilgilendirmeyi seven, insanlarla iletişiminin iyi olduğunu düşünen biriyim. Bu yüzden bana uygun” (Katılımcı 13)

“Girişken, konuşkan bir insanım. Yeni insanlarla tanışmayı, gezmeyi çok severim. Bilgimi paylaşmayı severim” (Katılımcı 34)

Uygun Olmayan Yönleri teması ise aşağıdaki Şekil 3.1’de gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Turist Rehberliği Mesleğinin Uygun Olmayan Yönlerine İlişkin Kavram Haritası

Mesleğin negatif yönlerine ilişkin bulgularda dikkati çeken en önemli husus kişilerin kendi problemlerini değil, meslek hayatında çalışma arkadaşları ve işverenleri ile yaşadıkları problemleri ortaya koymalarıdır. Acentelerin rehberlerden yoğun bir şekilde satış yapmalarını istemesi ve ekiple yaşadıkları sorunların boyutunu katılımcılar şu şekilde aktarmıştır:

Bu mesleğin bana uygun olmayan tarafları ise acentelerin rehberden halı, kuyum vb. satış konusunda iyi olmalarını beklemeleridir. Bence rehberlik esnaflık değildir. Bir anlatım yaparken o anlatımın satış üzerine odaklı olmasını başaramıyorum. Ayrıca bir rehberin görevinin ülkenin kültürünü, tarihini ve diğer özelliklerini en iyi şekilde tanıtmak olduğuna inanıyorum. (Katılımcı 18)

“Uygun olmayan kısmı ise, turizm sektöründeki her kademedeki, her bir paydaş grubundaki etik dışı yaklaşımların tamamı benim kişilik ve karakter değerlerim ile tamamıyla uyumsuzluk göstermektedir.” (Katılımcı 16)

“...ancak son 10 yılda sektöre doluşan niteliksiz personelle birlikte çalışmak uymayan yönü” (Katılımcı 23)

3.3. Mevcut İşin Turist Rehberliğinden İyi Olan Yönlerine İlişkin Bulgular

Analiz neticesinde katılımcıların yeni mesleklerinin rehberliğe kıyasla iyi yönleri önce dört ayrı temaya ve ardından yedi ayrı alt koda ayrılmıştır. Kod matris tarayıcısı yardımıyla kişilerin verdikleri cevapların daha çok hangi doğrultuda olduğu analiz edilmiştir. Analiz bulguları Şekil 4’teki gibidir.

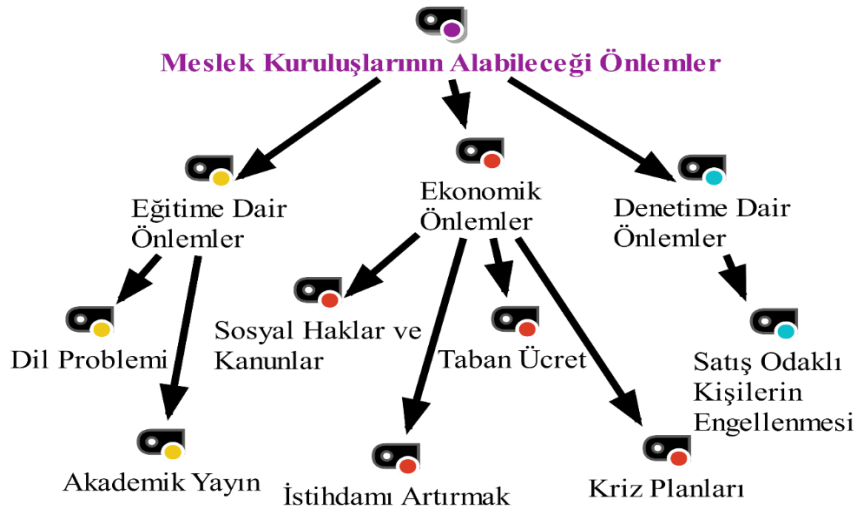
Kod Sistemi	Mevcut İşin Turist Rehberliğinden İyi Olan Yönleri	TOPLAM
☐ Daha İyi Değil veya Eşit	■	3
☐ Fiziksel Yönleri	■	3
▼ ☐ Ailevi Yönleri		0
☐ Eş ve Çocuk Faktörü	■	6
☐ Yerleşik Hayat	■	5
▼ ☐ Ekonomik Yönleri	■	1
☐ Daha Yüksek Maaş	■	3
☐ Gelecek Kaygısı Olmaması	■	5
☐ Kendi İşini Kurmak	■	2
☐ Sabit Gelir ve Çalışma Saatleri	■	9
☐ Tam Zamanlı Çalışmak	■	5
Σ TOPLAM	42	42

Şekil 4. Mevcut İşin Turist Rehberliğinden İyi Olan Yönlerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı

Mesleği bırakarak farklı bir işe yönelen kişiler bu başladıkları veya sürdürdükleri yeni mesleklerinin rehberliğe kıyasla iyi yönlerini genel itibariyle “Sabit Gelir ve Çalışma Saatleri”, “Eş ve Çocuk Faktörü” ve “Yerleşik Hayat” kategorilerine ait sebeplerle özetlemişlerdir. Bu kapsamda Katılımcı 11 “Şu anda çocuk sahibi olduğum için ve çocuğumu tek başıma yetiştirdiğim için işimin düzenli saatlere sahip olması on plandadır.”, Katılımcı 8 “Evli bir bayan için daha ideal. Akşam evinize gelebiliyorsunuz.” ve Katılımcı 8 “Tatili belli çalışma saatleri belli aylık geliri belli sürekliliği var endişe duymanıza gerek kalmıyor.”

3.4. Meslek Kuruluşlarının Alabileceği Önlemlere İlişkin Bulgular

Mesleği bırakan kişilerin bazı konulardan memnun olmadıkları varsayımıyla eylemsiz rehberlerin meslek kuruluşlarından beklentileri incelenmiştir. Bu konuya yönelik bulgular Şekil 5’teki kavram haritasında verilmiştir.

Şekil 5. Meslek Kuruluşlarının Alabileceği Önlemlere İlişkin Kavram Haritası

Meslek kuruluşlarının üzerine düşen görevlerden en önemlileri eğitim, denetim ve ekonomik önlemler olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda duygulara tercüman olabilecek üç yorum aşağıdaki gibidir:

“Rehberlik bir yetişkin mesleğidir. Ben önlisans okuyarak belge sahibi oldum ama bence önlisansların kapatılması gerekiyor. Hatta üniversiteler rehberlik eğitimini iyi veremiyorlar diyebilirim. Bu nedenle en az fakülte mezunlarının başvurabilecekleri bakanlık kurslarına geri dönülmeli. Önlisans eğitimi kadar yüksek lisans eğitimi de hatalı. Hatta daha çok hatalı çünkü yüksek lisans bir meslek kursu değildir. Akademik bir eğitimidir. Akademik eğitimle meslek öğretilmez. Akademisyenlerin sırf ekonomik kaygıyla açtıkları tezsiz yüksek lisans programlarında rehberlikle hiç alakası olmayan dersleri alan insanlar rehber olmaya hak kazanabiliyor. Buna da rehberlik meslek yasası müsaade ediyor. İlgili madde değiştirilmeli.” (Katılımcı 20)

“...rehberlik denetimlerinin ve seyahat acentelerinin denetimlerinde uygulama zaftiyeti vardır. Denetimler il kültür ve turizm müdürlükleri personeli ile yapılmaktadır. Bu denetimlerde düzenlenen tutanakların vali tarafından imzalanması gerekmektedir. Bunun yerine sahada tablet ile çevrimiçi tutanak tutulursa, ayrıca vali meşgul edilmez ve tutanak sahada tutulup sonuca ulaştırılmış olur.” (Katılımcı 18)

“...sezonluk olmamalı. Maalesef hepimiz hayatımızı idame ettirmek için paraya ihtiyaç duyuyoruz, bu olmazsa olmazımız. Bizler, gelecek garantili bir iş gözüyle mesleğimize bakabilmeliyiz. Çoğu arkadaşım sigortasını kendi yatırdığı için düzenli bir maaş döngüsü, çalışma saati vs. olmadığı için farklı alanlara yönelmiş durumda bunlardan biri de benim. Bu yüzden buna yönelik bir çalışma yürütülebilir. Çanta rehber, kaçak rehber bölgede yaşayan vatandaşın yaptığı rehberliklerin bir şekilde önüne geçilmeli.” (Katılımcı 13)

3.5. Turist Rehberlerinin Yapabileceklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde turist rehberlerinin mesleğin geleceği için nasıl bir rol oynayabileceğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Katılımcıların her birine “Mesleğin geleceği için sizce turist rehberleri bu konuda neler yapabilir?” sorusu yöneltilerek kendileri ve meslektaşları adına öz eleştiri yapmaları amaçlanmıştır.

Kod Sistemi	Turist Rehberlerinin Yapabilecekleri	TOPLAM
▼ ☒ Turist Rehberlerinin Yapabilecekleri		0
☒ Herhangi Bir Şey Yok	■	7
▼ ☒ Kişisel Önlemler		0
☒ Kendini Geliştirmek	■	8
☒ Prezantabl Olmak	■	3
▼ ☒ Mesleki Örgütlenme		8
☒ Denetim İçin Baskı Yapmak	■	1
☒ Etik Davranmak	■	2
☒ Hanutçuluk Yapmamak	■	1
☒ Seçimlerde Oy Kullanmak	■	1
☒ Taban Ücret Kuralına Uymak	■	4
Σ TOPLAM	35	35

Şekil 6. Turist Rehberlerinin Yapabileceklerine İlişkin Kod Matris Tarayıcısı

Hatırı sayılır sayıda kişi umudunu kesmiş durumda “Herhangi Bir Şey Yok” yanıtını verirken çözüm olarak kendini geliştiren rehberlerin mesleğin geleceğinde söz hakkı sahibi olacağını düşünenler de az değildir. Bunun yanında mesleki örgütlenmenin önemi de vurgulanmıştır. Bu görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir:

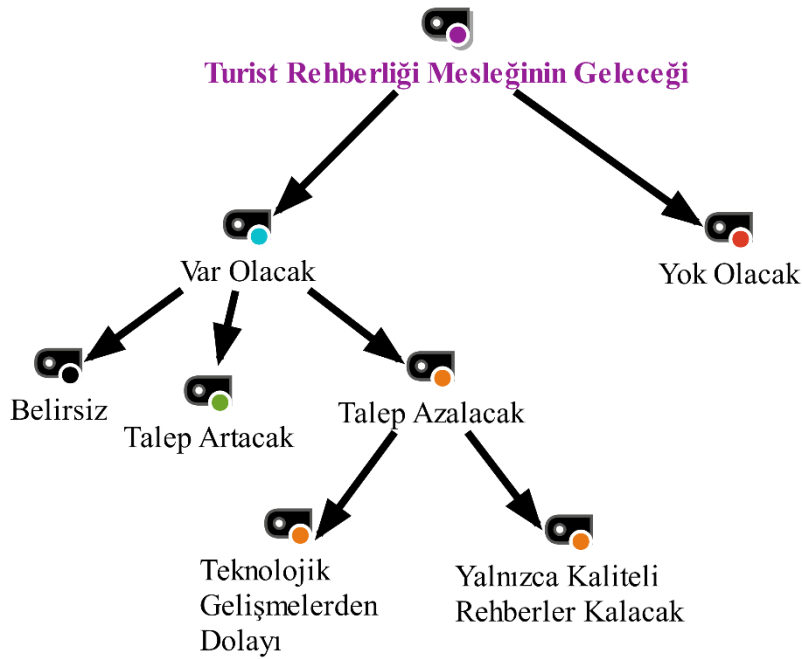
“Bir profesyonel tur rehberinin yetişmesi, en az 7-10 yıllık süre almaktadır. Bu meslekte 9. yılım ve ne genç rehberler gördüm, Safranbolu cinci hanına 2012’de yapılmıştır diyen, kaymaklı yeraltı şehrindeki iletişim deliklerine tuvalet deliği diyen. Sadece dil sınavını geçmek bir rehber olmaya yetmez bence.” (Katılımcı 14)

“Turist rehberleri bir araya gelerek örgütlenebilir, aslında muhtemelen gelmiş ve örgütlenmişlerdir ama emin olun bu noktada da egolar hırslar devreye girer gruplanmalar olur amaç sapar o nedenle önce doğru örgütlenmeyi öğrenmeleri lazım” (Katılımcı 17)

3.6. Turist Rehberliği Mesleğinin Geleceğine İlişkin Bulgular

Bu bölümde gelecekte mesleğin nasıl bir gelişme veya düşüş göstereceğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Katılımcıların her birine “Gelecekte rehberlik mesleğinin hala var olacağını düşünüyor musunuz? Cevabınız hayır ise sebebini, evet ise artış/azalış öngörünüzü paylaşır mısınız?” sorusu yöneltilerek kişilerin mesleği bırakmalarında gelecekte mesleğin veya talebin yok olması düşüncesinin etkisi olup olmadığının anlaşılması amaçlanmıştır.

Rehberlerin vermiş oldukları yanıtların analizi yapılarak temalar ve alt kodlar oluşturulmuştur. Analize ait bulgular Şekil 7’deki kavram haritasında verilmiştir.

Şekil 7. Turist Rehberliği Mesleğinin Geleceğine İlişkin Kavram Haritası

Çalışmaya katkı sağlayan kişilerin mesleğin varlığını sürdüreceğine dair düşünceleri yoğunluktadır. Bununla birlikte mesleğin ileride daha az talep göreceği konusu bolca gündeme getirilmiştir. Talep azalığında önemli bir faktör olarak teknolojik gelişmeleri gösteren Katılımcı 32 “Evet ama %75 oranında azalır bence. Sadece yaşlıların kullanacağını düşünüyorum. Rehberlerin yerini dijital audio rehberler alacaktır. Daha ekonomik olduğu için. Bazı turistler hanut sisteminden dolayı rehberlere şüpheyle yaklaşıyor. İleride, dijital alternatifleri tercih edeceklerdir, daha emin olduğu için.”, yalnızca kendini geliştiren rehberlerin zamana meydan okuyabileceğini belirten Katılımcı 16 ise “Form değiştirerek var olacağına inanıyorum, ancak uzmanlaşma ve dijital dönüşüm geride kalmış rehber bireyleri daha çok zorlayacaktır, o nedenle bireysel yatırımın oldukça önemli olduğu bir meslek grubu şeklinde, özelleşmiş rehberlik servisleri şeklinde devam edecektir.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

3.7. Eylemsiz Rehber Olma Nedenlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde kişilerin mesleği bırakmadaki geçerli sebeplerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Katılımcıların her birine “Sizin eylemsiz rehber olma nedenlerinizi açıklar mısınız?” sorusu yöneltilerek mesleği bırakmadaki görüşlerin kişisel perspektifte anlaşılması amaçlanmıştır.

Kod Sistemi	Eylemsiz Rehber Olma Nedenleri	TOPLAM
▼ Eylemsiz Rehber Olma Nedenleri		0
Ailevi Nedenler	■	4
▼ Ekonomik Nedenler	■	1
Düzensiz Gelir	■	5
İş Kaygısı	■	3
▼ Mesleki Nedenler		0
Dış Faktörlerden Etkilenme	■	5
Farklı Bir İş ile Meşgul Olmak	■	5
Mesleki Kalitenin Düşmesi	■	3
Yabancı Turist Sayısında Azalma	■	3
Yaş veya Sağlık Durumu	■	1
Çalışan Kalitesinin Düşmesi	■	5
Σ TOPLAM	35	35

Şekil 8. Eylemsiz Rehber Olma Nedenlerine İlişkin Kod Matris Tarayıcı

Çalışmaya katkı sağlayan kişilerin onları meslekten uzaklaştıran etmenler olarak daha çok mesleğin kendi içinde aşamadığı sıkıntıları ön planda tuttukları görülmüştür. Bununla birlikte düzensiz gelire sahip bir meslek olmaması da ikincil bir sebep olarak görülebilmektedir. Bu görüşlerden bazıları şunlardır.

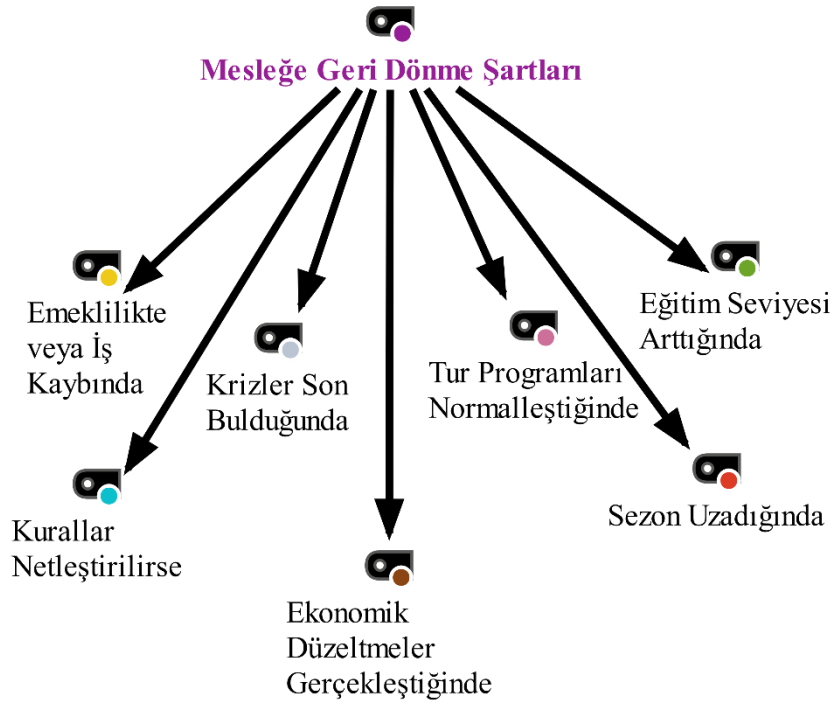
“Başta ekonomik nedenler. İki çocuğum var. Her ikisi de savaş döneminin çocuğu. Biri Kuveyt diğeri Irak. Savaş olur turlar iptal olur, hastalık olur turlar iptal olur, ekonomik kriz, aşırı sıcak, terör eylemi, bir bomba, bir kişinin yarattığı imaj, söylediği söz. Ayıkla pirincin taşını hem de hiçbir koruman/sigortan yokken. Dört ay öncesinden nisan ayını bağla tura iki gün kala, turunuz iptal oldu X Hanım. Nasıl tur bulacağız? Kira nasıl ödenecek?” (Katılımcı 22)

“İlk olarak, ülkemizde turizmin bitmiş olması. İkinci olarak, birçok acentenin rehber kayırması, kaptanların bile bazen rehber olması. Yani turizm rehberliğinin artık gereği şeklinde yapılamaması.” Katılımcı 14

“Artık eylemsiz değil mesleğin sonunun geldiğini görerek mesleği bırakmış bir kişiyim.” Katılımcı 21

3.8. Mesleğe Geri Dönme Şartlarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde meslekten ayrılmayı tercih eden turist rehberlerinin hangi gelişmeler yaşanırsa geri dönüş yapmak isteyebileceklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Katılımcıların her birine “Hangi koşullar değişir ise yeniden rehberlik yapmayı düşünürsünüz?” sorusu yöneltilerek mesleğe geri dönmekte ne tür motivasyonlara ihtiyaç duyulduğunun anlaşılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda eylemsiz rehberlerden çözüm önerileri de alınmış olacaktır.

Şekil 9. Mesleğe Geri Dönme Şartlarına İlişkin Kavram Haritası

Çalışmaya katkı sağlayan kişilere göre mesleği yeniden icra etmek ve eylemli olmak için öncelikli koşul mevcut işlerinden emekli olmak veya bir sebepten ötürü mevcut işinden ayrılmış olmaktır. Dolayısıyla eylemsiz rehberlerin birçoğunun ek iş olarak gördüğü anlaşılmaktadır. İkincil etmen ise meslekte ekonomik düzeltmelere gidilir ve kişilerin maddi endişeleri giderilirse işe döneceklerine ilişkindir.

“Şu anki işimi kaybedersem ya da hafta sonları hobi olarak yapmayı düşündüğümde. İsteğimde yapabileceğim bir mesleğim olduğu için mutluyum.” Katılımcı 8

“Hali hazırdaki kariyerimi tamamladıktan sonra, özellikle hem ülkeme hizmet hem de sağlımı korumak için rehberlik yapmayı, gelecek için planlarım arasında bulunduruyorum.” Katılımcı 19

“Bu isin bir meslek olduğuna inanan acentelerin sayısı artar ve rehber odalarının haklarımızı savunduğu, denetimlerini yaptırımlarla birlikte gerçekleştirdiği gördüğüm zaman geri dönebilirim diye düşünüyorum. Günümüzde hepimizin derdi geçimimizi sağlamak. Bu meslek grubunu ucuz işçi ya da mevsimlik işçi gibi gören zihniyetler olduğu surece, hayatımı farklı şekilde sürdürmek zorundayım.” (Katılımcı 24)

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada profesyonel turist rehberlerinin bir kısmının mesleklerini icra etmekten vazgeçerek neden eylemsiz rehber olmayı tercih ettikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Nitel araştırmanın doğası gereği genelleme yapma gayesinde olunmamakla birlikte konu hakkında literatürdeki boşluğu temel sebepleri ortaya koyarak doldurmak hedeflenmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda turist rehberliği mesleğinin seçiminde entelektüel birikimi artırma ve ülkeyi diğer toplumlara tanıtmaya gayesi öne çıkmaktadır. İnsanlar öğrenmek ve öğretmek hedefleriyle

mesleğe başlamaktadır. Ancak görülmektedir ki kariyerlerinin ilerleyen dönemlerinde caydırıcı bazı etmenler ortaya çıkmaktadır. Bunların başında ailelerine fazla zaman ayıramamak ve yerleşik bir hayata sahip olamamak gelmektedir. Bu sonuç Demirbulat'ın (2014) çalışmasıyla taban tabana zıttır. Söz konusu çalışma profesyonel turist rehberlerinin aile-iş çatışması içerisinde olmadığını hem işine hem ailesine zaman ayırma şansları olduğunu ve ailevi problemler ile karşılaşmadıkları sonucuyla örtüşmemektedir. Ailevi sebeplerin dışında turist rehberleri ekonomik özgürlükleri olmadığını ve mevsimsel olarak çalışmaktan yorulduklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç ise Eser ve Şahin'in (2020) çalışmasındaki sonuçlarla aynı doğrultudadır. Bu çalışmada ayrıca ileriye dönük olarak mesleğin talep görüp görmeyeceği sorusu da oldukça mühim bulgular vermiştir. Teorik olarak bir kişinin mesleğini devam ettirmemesinde ileride talebin azalacağını düşünmesi gayet makuldür. Bu çalışma kişilerin talebin azalacağı yönündeki görüşlerinin altında yatan sebepleri ortaya çıkarmıştır. Taşkın'ın (2020) teknolojik gelişmeler ve turist rehberliği konusunda yaptığı çalışmanın aksine burada teknolojinin ilerlemesinin meslekteki talebe olumsuz yansıtacağı sonucu çıkmıştır. Bunlara ilaveten meslek örgütlerinin, denetimlerin, sosyal hakların ve eğitimlerin eksiklikleri de şiddetle vurgulanmıştır. Turist rehberlerinin iş kaygılarının giderildiği, sezonların uzadığı, krizlerin son bulduğu bir ortamda mesleği bırakma oranlarının da azalacağı öngörülmektedir.

Çalışmanın sonuçları doğrultusunda turist rehberlerinin mesleği bırakmamaları adına birtakım öneriler getirilebilir. Bu öneriler aşağıdaki gibidir:

- Devlet bünyesinde kadrolaşma sağlanarak iş kaygısı azaltılabilir. Her meslek odasına bağlı, TUREB genel merkezine bağlı ve Kültür Turizm Bakanlığı bünyesinde kadrolu çalışan turist rehberleri olması, eylemsiz rehberlerin sıklıkla vurguladığı düzenli gelir kaygısının önüne geçmek adına etkili bir adım olacaktır.
- Çalıştığı acentelerden ücretlerini tahsil etmekte güçlük çeken rehberler için bir havuz oluşturulabilir. Tur başlangıcında acente tarafından aktarılan yevmiye tur sonuna kadar havuzda kalarak, tur bitiminde rehberin görevini yapmış olması koşuluyla hesabına aktarılabilir.
- Eş durumundan mesleğini icra etmekte sorun yaşayan rehberler için turlarda eşi ile seyahat etmesine ve konaklamasına olanak sağlayabilecek bir düzenlemeyle en azından çalışmayan eşlerin tura katılım sağlayabilmesi ve aile bütünlüğünün korunması sağlanabilir.
- Daha önceleri bir dönem uygulamaya giren turist rehberlerinin de denetim faaliyetinde bulunabilmesi meslektaşların birbirlerini veya kaçak turları tespit edip kendi haklarını koruyabilmelerini sağlayacaktır.
- Grupça seyahat etmek istemeyen fakat gittiği yerlerde rehber ihtiyacı duyan kişilerin doğrudan rehberlere ulaşabilmesi için *rehber bul* veya *find your guide* gibi isimlerde yerli ve

yabancı turistleri profesyonel turist rehberlerine ulaştırabilecek mobil uygulamalar iş olanaklarını artıracaktır. Bilinirliği içinse sosyal medya ve televizyon reklamlarıyla tur motivasyonu olan kişiler harekete geçirilecektir.

- Kendini diğer turist rehberlerine göre çok daha fazla geliştirdiğini fakat en verimsiz turları yapan rehberler ile aynı ücreti kazandığını ve bunun haksızlık olduğunu düşünen bir kesim bulunmaktadır. Bu bağlamda rehber standartları oluşturulabilir. Her sene yapılan merkezi bir sınav ile örneğin 40-60 puan aralığı c sınıfı rehber, 60-80 puan aralığı b sınıfı rehber ve 80-100 puan aralığındaki rehberler ise a sınıfı rehber statüsüne ulaşmayı elde edebilir. Yıllık düzenlenen günlük taban ücret fiyatları da bu kriterlere göre belirlenebilir. Bu sayede hem rehberler hem de acenteler fayda sağlayacaktır. Uzmanlık gerektiren turlar için rehber seçiminde zorlanan acenteler a sınıfı rehberlere TUREB veri tabanından ulaşabilir, aynı şekilde daha düşük bütçeli acenteler ise iş bulamayan c sınıfı yeni mezun rehberler ile çalışabilirler.
- İş kaygısının bir diğer sebebi son dönemde çok fazla yeni rehberlik bölümünün açılması ve bu kadar mezunu istihdam edecek kadar tur talebi olamamasıdır. Türkiye’de ön lisans, lisans, tezsiz/tezli yüksek lisans turist rehberliği bölümlerinin tümü çalışma kartı alma hakkı vermektedir. Yüksek lisans bölümleri farklı bölümlerden de öğrenci almaktadır. Bu durum rehberlikle ilgisi olmayan kişilerin 1 veya 2 sene içerisinde kokart almalarını ve 4 sene üniversitede eğitim alan gençlerin iş bulmalarını zorlaştırmaktadır. Profesyonel turist rehberliği çalışma kartının tek bir program ile verilmesi ve yılda toplam ihtiyaç kadar rehber yetiştirilmesi önerilmektedir.

Ayrıca bu çalışmanın gerçekleştirildiği sırada ortaya çıkan salgın sebebiyle veri toplama süreci planlandığı gibi yüz yüze gerçekleştirilememiştir. Bunun yanında eylemsiz rehberlere ulaşmakta yaşanan zorluk çalışmanın kısıtlarını oluştururken, benzer konuda çalışmayı planlayan araştırmacılar için konunun hem eylemsiz rehberler ile hem de mesleği bırakmayı düşünen eylemli rehberler ile pandemi süreci sonrası tekrarlanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- 6326 Sayılı Turist Rehberliği Mesleği Kanunu. (07.06.2012). Resmi Gazete. Şubat 11.03.2020 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120622-2.htm> adresinden alındı
- Ap, J., & Wong, K. K. (2001). Case Study on Tour Guiding: Professionalism, Issues and Problems. *Tourism Management*, 22(5), 551-563.

- Aysin, N. (2018). Turist Rehberlerinin Duygusal Zekâ ile Rehberlik Stilleri İlişkisi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balaguer, J., & Cantavella-Jordá, M. (2002). Tourism as a Long-run Economic Growth Factor: The Spanish Case. *Applied Economics*, 34(7), 877-884.
- Batman, O. (2003). Türkiye'deki Profesyonel Turist Rehberlerinin Mesleki Sorunlarına Yönelik Bir Araştırma. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 117-134.
- Chein, I. (1981). Appendix: an Introduction To Sampling. C. Selltitz, L. S. Wrightsman, & S. W. Cook. içinde, *Research Methods in Social Relations* (s. 418-441). Austin: Rinehart and Winston.
- Creswell, J. W. (2017). *Nitel Araştırmacılar İçin 30 Temel Beceri*. (H. Özcan , Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2017). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*. (S. B. Demir, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.
- Crouch, G. I., ve Ritchie, J. B. (1999). Tourism, Competitiveness, and Societal Prosperity. *Journal of Business Research*, 44(3), 137-152.
- Çakmak, F. T. (2018). Turist Rehberlerinin Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimi. N. Albuz, F. T. Çakmak, A. Eren, Ö. Tekin, & G. N. Güven Yeşildağ içinde, *Turist Rehberliğine Giriş* (s. 1-17). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Demirbulat, Ö. G. (2014). Profesyonel Turist Rehberliği Mesleğinin Aile Yaşantısı Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir İnceleme. *Turar Turizm ve Araştırma Dergisi*, 3 (2), 21-41.
- Eser, S. (2018). Meslek Olarak Turist Rehberliği. S. Eser, S. Şahin, & A. Çakıcı içinde, *Turist Rehberliği* (s. 25-47). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Eser, S. ve Şahin, S. (2020). Turist Rehberliği Mesleğinde Yaşanan Güncel Sorunlar Üzerine Bir İnceleme, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2): 1344-1355.
- Gibbs, G. R. (2007). *Analysing Qualitative Data*. London: Sage Publications.
- Güneş, N., & Çokbankir Şengül, N. (2017). Antik Dönemden Günümüze Turist Rehberliği ve Rehber Pirleri. Ö. Güzel, V. Altıntaş, & İ. Şahin içinde, *Turist Rehberliği Araştırmaları Öngörüler ve Uygulamalar* (s. 3-27). Ankara: Detay Yayıncılık.
- İstanbul Rehberler Odası*. 14.02.2020 tarihinde <https://iro.org.tr/tr/123-page-eylemli-%E2%80%93-eylemsiz-turist-rehberligi.aspx> adresinden alındı

- Karamustafa , K., & Çeşmeci, N. (2006). Paket Tur Operasyonunda Turist Rehberlerinin Karşılaştıkları Yönetimsel Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 17(1), 70-86.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (S. Turan, Çev.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ön Esen, F., & Gülmez, M. (2017). Turizm Rehberliği Eğitimi ve Eğitim Modelleri. F. Ö. Güzel , V. Altıntaş, & İ. Şahin içinde, *Turist Rehberliği Araştırmaları Öngörüler ve Uygulamalar* (s. 27-47). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Öter, Z. (2019). Turist Rehberinin Çalışma Esasları. Ö. Köroğlu , & Ö. Güzel içinde, *Kavramdan Uygulamaya Turist Rehberliği Mesleği* (s. 113-137). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özbay, R. (2008). Turist Rehberliğinde Güncel Mesleki Sorunlar ve Belirsizlikler. *III. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi (17-19 Nisan 2008) Bildiriler Kitabı* (s. 261-266). Ankara: Nobel Yayıncılık
- Taşkın, G. A. (2020). The Need for a Tour Guide while The Cities Get Smarter. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 3(1), 72-84.
- Türk Dil Kurumu*. 05 07, 2020 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- World Federation of Tourist Guide Associations*. (06.08.2020). What is a Tourist Guide? <http://www.wftga.org/tourist-guiding/what-tourist-guide> adresinden alındı.
- World Federation of Tourist Guide Associations*. 11.02.2020 tarihinde <http://www.wftga.org/tourist-guiding/what-tourist-guide> adresinden alındı.
- Yazıcıoğlu, İ., Tokmak Uzun, S. (2008). Turist Rehberlerinin Rehberlik Mesleğine Bakışı. *Üniversite ve Toplum Dergisi (Elektronik Dergi)*, 8(2), 1-19.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, S. (2019). Turist Rehberliği Mesleğinde Robot Rehberlerin Yükselişi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 10(23), 164-177.